

ler dit això el *DTO*. de 1647 «*talent de virtut*: egregia animi bona» i Lacav. «prenda, calitat, *talent*: munus; prenda natural ---»).

Però l'acc. 'hunger' va restar amplament fins al nostre temps, si bé tan antiquada des del S. XIX en el cat. central, que meravella avui com una estranyesa xocant i a penes compresa. No obstant, fins i tot en molts ambients del Princ. la veiem persistir fins molt modernament. En aquesta acc. ha pres el gènere femení, contrari a l'etimologia, per adaptació al gènere dels sinònims *gana*, *fam*, *set*, adaptació facilitada pel doble gènere de mots com *sarment*, *serpent*, *corrent* etc. Així ja a primers del S. XVII, en el Rector de Vallfogona, en els seus conceptuosos tripijocs: un noble tronat «esta urgent necessitat / la supleix mirant-se, atent, / una espasa relluhent / que sos avis li deixaren, / ab que mil moros mataren / y ell no mata la *talent*». I encara el retrògrade B. de Maldà no temia servir l'antigalla aquesta c. l'a. 1800: «el dinar --- amb prou *talent* tothom, ajudant-hi l'exercici i la fresca d'est matí» (*Coll. B. V.*, 161).

En els nostres dies, però, ha quedat com a cosa de les Illes i dels dos vessants dels Pirineus orientals. Ja c. 1500 se sentia com a expressió apagesada en els ambients dirigits de la llengua comuna Val.-Bna., car el val. Fenollar recomana evitar de «dir *talent* per apetit o *fam*» (*Regles*, 33); i l'enumeració de comarques del Princ. que fa *AlcM* (§ 4), ve sens dubte d'afirmacions de records de l'avior, sobretot, car a la major part d'aquestes no ho he sentit dir mai. Sí en canvi, a l'extrem NE., a la zona Olot-Ribes, p. ex.; Massó Torrents, hi dóna color local en una narració de l'alta vall de Ribes: «la Maria 's distraia d'aquests pensaments ---. —Pòrtuc una *talent*, mare! —li va dir, parant les explicacions. Ella ja li havia preparat recapte --- i s'omplia de goig al veure'l menjar tant de gust» (*Croquis Pir.* 2 II, 65). «Pa beneit, jo no te mengi / ni per fam ni per *talent*: / si me mori de mort súbita, / serveix-me de sacrament!», oració popular recollida a Vinça per Na Simona Pons de Gay (1939); també el ross., serva doncs, perfectament, la distinció entre *fam* i *gana* esborrada o enterbolida pel francès i el castellà, però ben mantinguda arreu per la nostra llengua.

És clar que enlloc ha restat *talent* 'gana' tan robust i general com a les Illes. «Avui m'ha donat dinar / d'enciam de col trempada; / jo, bé és ver que n'he menjada...!»; «lo que té ella, és bravegera: / molta *talent* i poc pa...», Bart. Ferrà (*Comèd.*, *IdOr* XIII, 19, 136). «Apareia de sopar. / —Me diga lo que he de fer: / y promte ho aguararé, / que *sa talent* plet me fa», *AMAlcover* (*BDLC* xv, 132). I la dita mallorquina: «baday no ment: / o son o *talent*» (*DFgra.*, 600a).

D'aquí ha sortit una bona dita proverbial a les Illes. A Mallorca: «la son no espera llit, ni *sa talent*, companyia». Ells ho agafen pel costat individualista, del qui s'anticipa i despreocupa de concrets o hipotètics acompanyants; els menorquins ho prenen en el sentit de la gana urgent que s'accontenta amb pa o el que sigui: «Malícia no té regit; i s'amor no té llinatge; / i sa son no espera llit, / ni *sa talent*, companat-

ge» (Camps Merc., *Folkl. Men.* I, 95). Aclarim, però, que *talent* entre els mallorquins conserva també l'ac. ampla de 'ganes de fer' en general; el que cercava l'ingenu i autoritari canonge, un bon nombre d'allots i bergantelles «ab més *talent* de conjujar que un ganivet nou de tallar» (*BDLC* xi, 55). Amb aquest matís es considerava encara acceptable en la llengua literària comuna de principis de la Renaix.: «Guillem d'Aquitània --- quan li prenia *talent* de cantar ---», MilàF, discurs presidencial dels Jocs Florals de 1859; i com a femení en una carta juvenil de Verdager, dient que, junt amb un amic seu, hi ha versos que «plegats los escribim y plegats cantam si se'ns esdevé la *talén* de cantar» (*Epist. de V.* 1865, I, 28). Més dades sobre això es trobaran encara en Spitzer, *LexikK*, 126.¹

Pel que fa a la forma d'aquest mot, el català s'ha presentat sempre unitari, cosa notable vist que totes dues llengües veïnes, el cast. i la llengua d'oc, tenen formes en *-ant(e)* junt amb les d'e tònica; el català, des del principi, només aquestes. Els nostres trobadors no mancaven, ben cert, d'usar *talant*, fins i tot en composicions de llenguatge bastant acatalanat. Així Cerverí, i no se n'està en rima: «e puys farà-us semblant / d'ira, ab mal *talant*» (*Maldit*, v. 68). Però que això era percebut com a intolerablement estranger, ja llavors, ens ho mostra Eiximenis, quan es dedica a refer aquests versos misògins (*EntreDL* I, 230-34); encara que en el v. 67 res no hi havia de torbador, com que en catalanitzar l'altre posant-hi *volentat* o *talent*, hauria hagut de violar la rima, els reféu enterament tots dos: «puys farà-us pijor, / puix fenyerà tristior / ---».

Entre les llengües romàniques fa important paper la història i descabellament d'aquest mot en llengua d'oc, on es presenta amb vida ufanosa des dels textos més arcaics, però en la doble forma *talent(t)* i *talant(t)*, quasi igualment freqüents a l'E. Mj.; no és rar que apareguin totes dues en un mateix trobador, i es comprèn que sovint, en un sentit o en l'altre, no ha obrat més que la conveniència de la rima.

S'observa que prefereixen *talant(t)* els vells trobadors llemosins G. de Peitieu, Bertran de Born i B. de Ventadorn, mentre és *talent* el que surt en la *Cansó de Santa Fe*, de llenguatge llgd. meridional, si bé també trobem *talant* en molts autors del Sud, com la *Cansó de la Crozada* o Folquet de Marsella. Impossibile creure que aquesta forma sigui deguda a una influència francesa (on s'explicaria com a prolongament fonètic de *TALENTUM*): s'imposa admetre que *τάλαντον* va passar al llatí vulgar amb el seu vocalisme grec, i al mateix temps en la forma llatinitzada *TALENTUM* (recordem l'it. *Tàranto*, it. merid. *Taràntu*, al costat del ll. *TARENTUM*); no hi ha cap base per creure que aquesta variant occitana en *á* sigui deguda a influència dels grecs de Marsella (la teoria de Wartburg de la influència massaliota sobre la llengua d'oc és enterament infundada). Avui és la forma amb *e* la que hi sobreviu: pertot fora del Llemosí (*TdF*); en el sentit de 'gana' és llgd. i prov.; segons l'*ALGc.* (III, 880) *talént* a Luixon («envie de qch.») i a l'alt Arrieja en el sentit de «faim» (a Uzat i Saurat), mentre que això